

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutuspoliittisen selonteon tilannekuva on kattava niin työelämän muutoksesta kuin negatiivisesta väestönkehityksestä, jotka edellyttävät koulutusjärjestelmän kehittämistä.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Tavoitetila on riittävän kunnianhimoinen, kun tavoitellaan suomalaisten koulutus- ja osaamistason olevan maailman kärkeä. Lainsäädäntö, rahoitusjärjestelmät sekä

koulutusjärjestelmän rakenteet ja toimintatavat kerrotaan uudistettavan vastaamaan yhteiskunnan muutoksia ja turvaamaan riittävät voimavarat niin, että laadukkaan koulutuksen järjestäminen ja hyvät oppimistulokset varmistetaan koko maassa. Koulutus- ja tutkintojärjestelmän luvataan toimivan saumattomana kokonaisuutena.

Ratkaiseva tavoitetilan saavuttamiseksi on koulutuspoliittiselle selonteolle laadittava toimeenpanosuunnitelma. Toimeenpanon seurannassa kerrotaan arvioitavan riittävät rahoitustarpeet osana julkisen talouden suunnitelman valmistelua, mikä on keskeinen tekijä tavoitetilan saavuttamiseksi. Viime vuosikymmenellä toteutettujen koulutusleikkausten takia koulutuspoliittisen selonteon tavoitetila on valitettavasti kauempana kuin ennen niiden toteuttamista.

Tavoitetilassa kuvataan hyödynnettävän uutta teknologiaa laajasti ja innovatiivisesti oppimisen tukena. Tätä ei koulutuspoliittisen selonteon tavoitetilassa liiaksi korostaa, sillä digitaalinen koulutustarjonta sekä digitaaliset oppimisolustat ovat ratkaiseva tekijä koulutusjärjestelmää kehitettäessä ikäluokkien pienenytessä samaan aikaan.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Koulutuspoliittisessa selonteossa on esitetty huoli varhaiskasvatuksen kelpoisen opetushenkilöstön riittävydestä. Se ei ratkea yksin yliopistojen varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen laajentamisella. Varhaiskasvatuksen sosionomeille tulisi palauttaa varhaiskasvatuksen opettajan pätevyys ja mahdollisuus edetä päiväkodinjohtajan tehtäviin, jolloin voitaisiin varmistaa varhaiskasvatuksen kelpoisen henkilöstön riittävyttä koko maassa.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

On tärkeää, että koulutuspoliittisessa selonteossa tunnistetaan tarve lisätä yhteistyötä niin toisen asteen koulutuksen, perusopetuksen kuin korkeakoulujen välillä ja se, että kaikilla koulutuksen järjestäjillä tulisi olla koulutustehtävänsä hoitamisen kannalta riittävän vahva talous, jotta koulutuksen laadukas tarjoaminen ja toiminnallisen uudistuksen edellyttämät investoinnit on mahdollista toteuttaa.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Selonteossa esitetään runsaasti toimia, jotka lisäävät korkeakoulujen vastuita koulutuksen ja TKI-toiminnan saralla. Tutkintotavoitteiden kasvattamisen osalta todetaan resursseja lisäävän tavoitteiden mukaisesti. Muiden tavoitteiden osalta selonteossa ei esitetä selkeitä lisäresursseja korkeakouluille ja osin kerrotaan myös resurssien pienemisestä.

Ammattikorkeakoulujen rahoitus suoritettua tutkintoa kohti laski 2010-luvulla 30 prosenttia, joten olisi välttämättömänä, että koulutuspoliittisessa selonteossa sitoudutaan lisääntyvien tehtävien rahoittamiseen täysimääräisesti. Olisi tarpeen pystyä kasvattamaan korkeakoulutukseen kohdennettuja resursseja vähintään samassa tahdissa OECD-maiden keskimääräisten koulutuspanosten kasvun kanssa. Korkeakoulutuksen alueelliseen saavutettavuuteen tulisi myös kiinnittää huomiota, sillä opiskelupaikkojen määrä Uudellamaalla on selkeästi alimitoitettu verrattuna muihin maakuntiin.

Korkeakoulujen vahvuuksien painottamisen ja verkostomaisen yhteistyön lisäämisen haasteena on nykyinen rahoitus- ja ohjausjärjestelmä. Kansainvälisesti poikkeuksellisen tarkkoihin mittareihin perustuva rahoitusmalli ohjaa korkeakoulut tekemään samanlaisia ratkaisuja rahoitusaseman turvaamiseksi. Rahoitusmalli nähdään myös yhteistyön esteenä, sillä yhteistyön lisäämisen riskinä on oman rahoitusosuuden pieneneminen. Erytisen epäoikeudenmukaisesti rahoitusmalli kohtelee ammattikorkeakouluja, joilla ei ole mm. tekniikan alan koulutusta. Rahoitusmallia voisi kehittää tulevaisuudessa enemmän tutkimusperusteisesti.

Se, että puolet nuorista aikuisista suorittaisi korkeakoulututkinnon, ei ole riittävän kunnianhimoinen vuoteen 2040 ulottuvalle selonteolle. Ennakointitieto osaamistarpeiden muutoksesta kertoo korkeakoulutasoisen osaamisen tarpeen kasvavan työelämän muuttuessa.

Kansainväliset vertailut osoittavat, että Suomen keskeisissä kilpailijamaissa korkeakoulutettujen osuus on nousemassa esitettyä tavoitetta korkeammaksi. Jos halutaan olla väestön osaamistasossa maailman kärkeä, tulee tavoitteiden kunnianhimoa nostaa vielä esitettyä korkeammalle. Korkeakoulutuksen laajentaminen edellyttää pitkäjänteistä rahoitusta, jotta koulutuksen laatu ja saavutettavuus voidaan varmistaa.

Korkeakoulutuksen määrällinen laajentaminen asettaa paineita opiskelijavalintojen uudistamiselle. Tähtäimessä on oltava opiskelijavalinnat, joiden tavoitteena on mahdollistaa koulutuksen aloittaminen mahdollisimman suurelle joukolla. Nykyisinhän valinnat perustuvat hakijoiden karsimiseen ja korvaavien mahdollisuuksien kuten avoimen korkeakoulutuksen väylän tarjoamiseen.

Selonteossa esitetty avointen korkeakouluopintojen perusteella tehtävien valintojen lisääminen ei ole riittävä toimenpide opiskelijavalintojen kehittämiseksi.

Korkeakoulutuksen laajentumisen edellytyksenä on, että toiselta asteelta (ammattillinen koulutus, lukio) valmistuvilla on riittävät valmiudet menestyä korkeakouluopinnoissa. Perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota oppimistuloksiin eli osaamiseen.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Koulutuspoliittisen selonteon mukaisesti Suomesta voi kehittyä innostava paikka tehdä tutkimusta, ja tutkimusympäristöt ovat maailmanluokkaa, jolloin huippuosaajat muuttavat Suomeen ja parantavat Suomen osaamistasoa. Vuoteen 2040 mennessä korkeakoulujen rakenteet ja toimintatavat voivat mahdollistaa verkostomaisen yhteistyön, jolla muun muassa turvataan korkeatasoinen tieteellinen vaikuttavuus yhteiskunnassa sekä monipuolinen tutkimus ja korkeakoulutus. Se kuitenkin edellyttää, että tieteeseen ja tutkitun tiedon tuottamiseen ja vaikuttavuuteen panostetaan toimeenpanemalla kansallinen TKI-tiekartta, jonka sisältämään suunnitelmaan on sisällytetty tieteen ja tutkitun tiedon vahvistaminen. Tämä vaatii pysyväluonteisia panostuksia OKM- ja TEM-sektorin pääluokkiin sekä sektoriensa TKI-toiminnasta vastaaville muille ministeriöille.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Korkeakoulujen jatkuvan oppimisen tarjontaa ja aikuisten koulutusmahdollisuuksia käsittelevissä osioissa on keskitytty lähinnä tutkintoa pienempien osaamiskokonaisuuksien tarjonnan kehittämiseen. Työikäisen väestön määrä kasvaa eikä heidän oppimisensa tarpeita voi rajata lyhytkestoiseen kouluttautumiseen. Koulutuspoliittinen selonteko tunnistaa heikosti aikuisten tarpeen osallistua tutkintoon johtavaan koulutukseen työuran aikana. Työmarkkinoiden kannalta myös tutkintokoulutuksella on merkittävä rooli työikäisen väestön osaamisen kehittämisessä ja siksi tutkintokoulutuksen joustavoittaminen tulisi ottaa vahvemmin esiin selonteossa. Näille on erittäin suuri kysyntä erityisesti metropolialueella ja muissa keskeisissä kasvukeskuksissa.

Korkeakoulutuksen on oltava avoinna myös aikuisille. Esimerkiksi ylemmät ammattikorkeakoulu-tutkinnot (YAMK) ovat toimiva ja suositaan kasvattava koulutusmuoto työuran aikaiseen osaamisen kehittämiseen.

Ammattillisen koulutuksen jälkeen polku korkeakoulutukseen vie työelämän kautta. Aikuiset kouluttautuvat pääosin työn ohessa. Ammattikorkeakoulujen opiskelijoista 59 prosenttia on työllisiä. Tämä tarkoittaa, että korkeakoulutuksen aloittamista ei voida arvioida vain suhteessa 20-vuotiaisiin, jotka päättävät toisen asteen koulutuksen. Esimerkiksi ammattillisen koulutuksen jälkeinen polku ammattikorkeakouluun toteutuu usein työelämän kautta.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Varhaiskasvatuksen sosionomeille tulisi palauttaa varhaiskasvatuksen opettajan pätevyys ja mahdollisuus edetä päiväkodinjohtajan tehtäviin, jolloin voitaisiin varmistaa varhaiskasvatuksen kelpoisen henkilöstön riittävyys koko maassa.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

On hyvä ratkaisu, että opiskelijan omia tulorajoja korotetaan opiskelun ja työssäkäynnin yhdistämisen edistämiseksi.

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Korkeakoulut ovat sitoutuneita tavoitteisiin ja sekä volyymit että erityistarpeet tulisi huomioida aluekohtaisesti esim. metropolialueella.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.
Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Ojanen Sonja
Laurea-ammattikorkeakoulu Oy